

Recente roofvogelliteratuur

Rob G. Bijlsma

Anon. 2022. Ospreys lay eggs on the south coast for the first time in 200 years. *British Birds* 115: 304.

Het gaat voorspoedig met de Visarenden, ook in Engeland waar ze een handje worden geholpen door rewildende en kunstnestverschaffende wereldverbeteraars. In Poole Harbour werd op die manier een jong mannetje losgelaten in 2019, die er in 2021 terugkeerde en gepaard raakte met C17 (deze vrouw bezocht Poole Harbour voor het eerst in 2017, en keerde daarna elk jaar terug op een kunstnest zonder te broeden). Het nieuwe paar zag in 2021 af van broeden. In 2022 arriveerde de vrouw op 5 april, de man op 10 april. Het eerste ei werd op 23 april gelegd.

Badry A. et al. 2022. Ecological and spatial variations of legacy and emerging contaminants in white-tailed eagles from Germany: implications for prioritisation and future risk management. *Environmental International* 158(2022),106934.

Dertig levers van Zeearenden uit Noord-Duitsland werden bekeken op gifstoffen. Dat waren er nogal wat, zij het in – per middel afzonderlijk – lage doses. De meest voorkomende hadden een medicinale achtergrond. Ook DDE en PCB's werden nog steeds gedetecteerd, hoewel al geruime tijd verboden voor gebruik. Van een PFAS-soort (PFOS) werden verhoogde concentraties vastgesteld. Onder de gewasbeschermingsmiddelen waren in het bijzonder spiroxamine en simazine aanwezig, het sterkst in levers van arenden die woonden in agrarische gebieden. Wat al deze stoffen gezamenlijk uitrichten in de lichamen van Zeearenden (de facto: van elk levend wezen) is onbekend, maar het voorspelt niets goeds. Vandaar de obligate aanbeveling dat er beter gekeken moet worden en dat monitoring van groot belang is, het bekende deuntje van de onderzoekers dat – hoewel uiteraard terecht – inmiddels toch wat vals in de oren begint te klinken. (a.badry@outlook.de).

Birrer S. 2022. Vögel als Beute der Waldohreule *Asio otus*. *Ornithol. Beob.* 119: 158-171.

Ransuilen zijn muizeneters pur sang, maar versmaden vogels niet. In een eerdere studie had de auteur al laten zien dat onder ruim 800.000 prooien wereldwijd zoogdieren 93.5% uitmaakten. In deze studie gebruikt hij 448 publicaties met samen 1520 volledige prooilijsten, voornamelijk afkomstig uit Midden-Europa (1.296.166 prooien). Het vogelaandeel verschilde naar regio, was het hoogst bij Ransuilen in Zuid-Europa, Noord-Afrika en het Midden Oosten (ruim 11%) en het laagst in Noord-Europa en Noord-Amerika (0.8-1.9%). Het aandeel vogels in het dieet was negatief gecorreleerd met het aantal *Microtus*-muizen. Over de langere termijn bleek het vogelaandeel in Midden-Europa te schommelen, met opmerkelijk hoge aandelen in de decennia van 1920 en 1980. Mogelijk waren dat periodes met lage dichtheden van *Microtus*-soorten (voor de jaren tachtig is dat – in Nederland – grotendeels waar, met uitzondering van 1988 en 1989). Verder blijkt de variatie enorm te zijn, zowel naar regio, naar tijd

en naar seizoenen. Zonder kennis van de achterliggende variabelen (muizendichtheid, bereikbaarheid van prooien) blijft het speculeren, los van de grote gemene deler dat noordelijke Ransuilen (geldt trouwens ook voor die andere obligate muizeneter, de Torenvalk) veel minder vogels eten dan zuidelijker levende soortgenoten. (simon.birrer@vogelwarte.ch).

Bongers F. 2021. Voedselkeuze van de haviken in en rond Amsterdam. Tussen Duin en Dijk 4(4): 4-7.

De Haviken in en rond Amsterdam worden op de voet gevolgd, niet alleen hun broedresultaten maar ook hun prooikeus. Tussen 2015 en 2020 werden jaarlijks 9 tot 28 territoria bijgehouden, goed voor jaarlijks 46-635 prooien (in totaal 2056) van vele tientallen soorten. Het gemiddelde prooigewicht was 380 g (vooral broedtijdprooien). De variatie in prooien was groot: 61 soorten vogels, 4 soorten zoogdieren plus Amerikaanse kreeft. Niettemin: enkele soorten maakten de hoofdmoot uit, met bovenaan Stadsduif (25% in aantal, 26% in gewicht), naast andere duivensorten, Spreeuw en kraaiachtigen (vooral Ekster en Kauw) (en opmerkelijk weinig lijsters). Het stedelijke accent in de prooijist wordt, naast uiteraard de Stadsduiven, goed zichtbaar in de talrijkheid van Halsbandparkieten en Turkse Tortels.

Bos J. 2022. De Sperwer als broedvogel in Groningen. Grauwe Gors 49: 20-25.

Laat een roofvogelaar op zijn honk terugkeren, zet er tien jaar bovenop, en je hebt 498 sperwernesten in 172 territoria tot je beschikking. Ziedaar Johan Bos in Groningen in 2012-2021. Het gebrek aan bos in Groningen wordt gecompenseerd door Bos. Waar de Sperwers naaldhout tegen het lijf liepen, nestelden ze er graag in. Maar naaldbos is dun gezaaid in Groningen, vandaar dat 60% van de Groningse Sperwers in een loofboom nestelde, met meidoorn als topfavoriet. Voor het broedsucces en het aantal geproduceerde jongen per paar maakte het niet uit of er in naald- dan wel loofhout werd gebroed. Wel opmerkelijk was de hogere frequentie waarmee luisvliegen op nestjongen werden aangetroffen op broedsels in naaldhout. Wat zou daar achter zitten? Alles bij elkaar genomen was 58% van de broedsels succesvol, met gemiddeld 3.9 jongen per broedsel en een gemiddeld legbegin van 30 april. Kennelijk kunnen Sperwers ook goed uit de voeten in piepkleine bosjes, houtsingels, beplantingen van begraafplaatsen, tuinen en parken. Onze perceptie van Sperwers als bewoners van dichte naaldhoutbosjes kan op de schroothoop. (ioan.bos@gmail.com).

Bos R. 2021. Slechtvalkjes in het Rijksmuseum. De Gierzwaluw 59(2): 23-26.

Nadat Slechtvalken in 2020 belangstelling voor het Rijksmuseum hadden getoond, en er twee nestkasten waren geplaatst, vond in 2021 een eerste broedgeval plaats. Het vrouwtje was in 2018 geboren in Laken, België, het mannetje was afkomstig uit Den Haag. De twee eieren resulteerden in een mannetje en een vrouwtje, die werden geringd en die succesvol uitvlogen. Het ligt in de bedoeling een webcam te plaatsen bij deze cultureel-angehauchte valkjes.

Cooper S.S. et al. 2022. Community science data suggest the most common raptors (Accipitridae) in urban centres are smaller, habitat-generalist species. Ibis 164: 771-784.

Klein maar fijn (de facto: 150-1000 g), ziedaar de roofvogelsoorten die gedijen in door mensen gedomineerde delen van de wereld. Gezeten achter het bureau, internet

onder handbereik, is dat de conclusie van een groepje mensen die absentie en presentie bekeken van 127 roofvogelsoorten in 59 steden verspreid over vijf continenten. Of het iets zegt, is een andere vraag. Toegegeven: ze vermelden ook dat er kleine roofvogelsoorten die níét gedijen in verstedelijkte gebieden, waaronder soorten die een brede habitatkeus hebben, maar gaan er verder niet op in. Feitelijk snappen ze niet wat er aan de hand is, en vandaar ook dat het stuk eindigt met de obligate aanbevelingen (beter kijken, echte biologische bedrijven waarmee mechanismen zichtbaar worden). (dan@cooperecological.com).

Demerdzhiev D. 2022. Breeding parameters and factors influencing the reproduction of an expanding Long-legged Buzzard (*Buteo rufinus*) population under high breeding density conditions. J. Ornithol. 163: 405-415.

Deze studie in een gebied van ongeveer 16 bij 11 km in Bulgarije bestrijkt de periode 2004-11, met resp. 9, 14, 14, 19, 15, 10 en 7 paren (geen data voor 2005). De dichtheid varieerde tussen de 6 en 13.5 paren per 100 km². Niet alle paren gingen elk jaar tot broeden over (gemiddeld 10x broeden in 12 jaar). De gemiddelde broedselgrootte van Arendbuizerds was 1.76. Het nestsucces varieerde van 43-83% per jaar (gemiddeld 66%). In tegenstelling tot de verwachting daalde het broedsucces met dalende dichtheid, vermoedelijk doordat er in de latere jaren nogal wat grasland werd geploegd (maar duivenhouders gebruikten ook gif). Er werd geen effect op broedsucces gevonden van menselijke verstoring, dichtheid van soesliks (hoofdvoedsel), habitat of onderlinge competitie of met andere roofvogelsoorten). Ze waren daarentegen gevoelig voor regenval (uitbundig regenval leidde tot slechte reproductie). (dimitar.demerdzhiev@gmail.com).

Forys E.A., Hindsley P.R. & Bryan S. 2021. Predictors of Osprey nest success in a highly urbanized environment. J. Raptor Res. 55: 485-495.

In tegenstelling tot onze Visarenden nestelen ze in de Verenigde Staten zonder veel problemen in de onmiddellijke nabijheid van mensen. Deze vijfjarige studie langs de kust van Florida volgde 329 nesten, waarvan er 131 over de kop gingen. De helft van die mislukkingen had een onbekende oorzaak, de overige mislukkingen kwamen bijna alle op conto van stormen. Vroege starters waren succesvoller dan late; die laatste – indien begonnen na 22 april – hadden meestal maar één jong (eileg werd vastgelegd van begin januari tot half juni). De aanwezigheid van mensen, ook in geheel verstedelijkte delen van de kustlijn, had geen invloed op de overleving van nesten. (forysea@eckerd.edu).

Gil-Sánchez J.M., Godinho R. & Moléon M. 2021. Detection of individual replacements in a long-lived bird species, the Bonelli's Eagle (*Aquila fasciatus*), using three noninvasive methods. J. Raptor Res. 55: 552-564.

Hoe herken je individuele roofvogels zonder gebruik te maken van injectienaalden (bloed afnemen)? Bij Spaanse Havikarenden werden drie manieren uitgetest: (a) directe observaties met kijker/telescoop, (b) gebruik van valcamera's bij nesten, en (c) genetische analyse aan de hand van gevonden veren. Die laatste twee methoden waren heel succesvol om vervangingen van broedvogels te detecteren, iets wat met directe observatie niet lukte. Het nadeel van veeranalyse was dat het moeilijk was geschikt veermateriaal te vinden (Havikarenden broeden in bergachtige streken), maar individuele herkenning ermee was 96% nauwkeurig. Met van afstand bediende

valcamera's konden alle individuen worden gedetecteerd, terwijl tegelijk individuele herkenning voor 93% succesvol was. Die laatste methode is dus te prefereren als het gaat om overleving van adulte Havikarenden te bepalen, want relatief lage kosten tegen hoge opbrengst. (jmgilsanchez@yahoo.es).

Herremans M. et al. 2022. Wat zeg je? Hoorapparaten om naar vogels te kijken? Natuur.oriolus 88: 51-58.

Dat vogelaars ouder en ouder worden zal niemand zijn ontgaan. Op bijeenkomsten van vogelaars zie je overwegend een grijze massa (al is er enige kentering gaande). Veel van die vogelaars zijn nog actief als vogelteller in het veld, onder meer bij het inventariseren van broedvogels. Prijzenswaardig, al die actieve oudjes, maar ook een probleem. Want het gehoor neemt af met vorderende leeftijd, vooral bij geluiden met een hoge frequentie. Deze Belgische studie vergelijkt de inventarisatieresultaten van een zestigplusser mét en zónder gehoorapparaat (afwisselend per ronde). Het bleek dat bij gebruik van een hoortoestel soorten met een hoog geluid (>7kHz) veel vaker werden opgemerkt dan zonder (+233%), bij soorten met een middenrange van geluiden (4-7 kHz) was dat +25% en bij soorten met een laag geluid (<4 kHz, denk aan gaai, houtduif, kauw) werd geen verschil gevonden. Precies wat je verwacht: verlies van de hoge geluiden. Interessant was dat het verlies van geluid deels werd gecompenseerd door meer zichtwaarnemingen van soorten met een hoog geluid (goudhaan, pimpelmees). Maar hoe je het ook wendt of keert, vogelaarsactiviteiten waarbij geluid een belangrijke rol speelt, zoals broedvogelinventarisaties, worden steeds onbetrouwbaarder met vorderende leeftijd. Dat het negatieve effect van gehoorverlies voor broedvogelinventarisaties wat minder zou zijn (omdat vogels in de broedtijd zich opvallender gedragen), zoals in deze studie gesuggereerd, lijkt me onjuist. Het overgrote deel van zangvogels wordt juist níét gezien (hoeveel vinken zie je, lopend door het bos, of hoeveel roodborsten in de ochtend?). Nee, laten we maar eerlijk zijn: al die grijsaards in het veld, vogeltellend ten behoeve van monitoring, vertegenwoordigen een fors methodologisch probleem (dat overigens – hoewel al geruime tijd bekend en in de literatuur als zodanig benoemd – wordt genegeerd door de trendbakkers). (marc.herremans@natuurpunt.be).

Hong S.-Y. et al. 2022. Perch-mounted camera traps record predatory birds in farmland. J. Raptor Res. 56: 116-124.

In Taiwanees boerenland werden kunstmatige zitposten aangebracht, met dwarsstukken op 4 en 8 m hoogte. De zitposten werden met een camera van dichtbij in de gaten gehouden. Enkele tientallen vogelsoorten maakten van de zitposten gebruik, roofvogels (Grijze Wouwen als belangrijkste) vooral van de bovenste dwarsligger, uilen, duiven en zangvogels van de lagere. Kunstmatige posten in open berenland op enige afstand van houtwallen waren het meest in trek (>50 m). De boeren in Taiwan waren door het zien van wouwen op de zitposten eerder genegen roofvogelvriendelijke bestrijding van muizen te overwegen (in plaats van gebruik van rattengif). Maar dat is een zijdelingse opmerking in het stuk, zonder onderbouwing, misschien een geval van hopen tegen beter weten in. (ysun@mail.npust.edu.tw).

Kassara C. et al. 2022. Seasonal and daily activity patterns by Eleonora's Falcon *Falco eleonora* based on GPS telemetry: a contribution to the species' movement

ecology at its breeding grounds. Bird Conserv. Intern. 32: 154-171.

Eleonora's Valken broeden in nazomer en herfst, en profiteren dan van de najaarstrek van vogels over de Middellandse Zee. Zes vrouwelijke valken werden gevangen in de Aegeïsche Zee en van zender voorzien. Voorafgaand aan de broedtijd zwierven de valken honderden km in het rond (vooral naar het zuidoostelijke deel van de Peleponnesos, waar ze zich met insectenvangst bezig hielden; over de jaren waren ze opmerkelijk trouw aan zulke gebieden), maar in de broedtijd gingen de vliegbewegingen gemiddeld tot 17 km afstand van de nestplek. Afhankelijk van de omstandigheden (windkracht en -richting) kon dat oplopen tot 170 km, waarbij ze naar het vasteland van Griekenland vlogen of naar Kreta. Naarmate het seizoen vorderde, en tijdens slecht weer, bleven de vrouwen minder in de buurt van het nest; bij zuidenwind juist meer (zuidenwind werkt negatief uit op de trek van zangvogels). Opmerkelijk, die lange vluchten, omdat ook bij Eleonora's Valken de mannen het grootste deel van de voedselvoorziening voor hun rekening nemen (en die ontbreken in deze studie). Nachtelijke jacht was schaars, en dan voornamelijk met een maantje en in de buurt van de kolonie. (ckassara@upatras.gr).

Litérak I. et al. 2022. Dispersal and philopatry in Central European Red Kites *Milvus milvus*. J. Ornithol. 163: 469-479.

Het dispersieve gedrag van met zenders uitgeruste Rode Wouwen in Tsjechië, Slowakije en Oostenrijk varieerde naargelang leeftijd en geslacht. Een deel van de vogels bleef hangen rond de geboorteplaats, maar de meerderheid overwinterde in Zuid-Europa, van Iberisch Schiereiland tot in de Balkan en Griekenland (in Griekenland, waar de Rode Wouw bepaald zeldzaam is, werd van dezelfde slaappleatsen gebruik gemaakt als in gebruik door Zwarte Wouwen). Eén vogel maakt de oversteek naar Algerije en Tunesië. De trekweg was voor vrouwen aanmerkelijk langer dan voor mannen. Met vorderende leeftijd werd de trekbaan successievelijk ingekort. Rode Wouwen broeden op zijn vroegst in hun tweede levensjaar (3de kalenderjaar). Mannen waren trouwer aan de geboorteplaats (bij latere vestiging als broedvogel) dan vrouwen. Trouw aan de vestigingsplek was groter als er in het voorafgaande jaar succesvol was gebroed, namelijk respectievelijk gemiddeld op 1.6 km en 44.9 km van de broedplek van het voorafgaande broedseizoen. De groei van de Midden-Europese populatie vindt zijn neerslag in nieuwe vestigingen in Kroatië en Oekraïne. (literak@vfu.cz).

Mee A., Heardman C. & Nygård T. 2021. Sibling aggression and brood reduction in White-tailed Eagles (*Haliaeetus albicilla*). J. Raptor Res. 55: 652-655.

Een zeearendnest in Ierland kreeg een remote-control camera toegevoegd en werd van afstand bekeken met een telescoop. Eileg startte op 9-10 maart 2020, het eerste jong werd op 14-15 april geboren (tweede volgde 3-4 dagen later). In de eerste twee weken na uitkomen van de eieren werden alle prooien door de man aangebracht. De vrouw nam het voederen voor haar rekening. Als de vrouw voor kort tijd niet op het nest zat, nam de man het warm houden van de jongen of het voederen van haar over. Alleen de vrouw zat 's nachts op de jongen. Het voederen gebeurde vooral van 05.00-06.00 u, en wel met achtergebleven prooiresten door de vrouw. Onderlinge agressie tussen de jongen werd voor het eerst vastgelegd toen het tweede jong een week oud was. Langduriger agressie van jong A naar jong B werd de daaropvolgende dag gezien: in de

nek vastbijten en schudden. Jong B bood geen weerstand, noch grepen de ouder(s) in als ze aanwezig waren. Fases met agressie eindigden vaak in het gevoerd worden van jong A, waarbij jong B zich drukte en stil hield. Jong B werd pas gevoerd als jong A vol zat. Toch stierf jong B 4-5 dagen nadat jong A zich als agressor had ontpopt. De vrouw voerde jong B vervolgens aan jong A. De man bracht 0-3 prooien per dag naar het nest (gemiddeld 0.13 prooien/uur). Het aantal voederbeurten varieerde van 0.46-1.38/uur. Later kregen de arenden extra voedsel van de waarnemers, voedsel dat door de vrouw werd opgepikt. Bij een ander nest, en van grotere afstand waargenomen (1.3 km) werd eveneens agressie tussen nestjongen opgemerkt, gevolgd door broedselreductie. Ook voor Noorwegen wordt een geval van jongenagressie beschreven. Kennelijk komt het vaker bij Zeearenden voor dan gedacht, en mogelijk is het zelfs een betrekkelijk wijd verbreid fenomeen. De auteurs suggereren dat onderlinge agressie van nestjongen samenhangt met voedselaanbod tijdens periodes met slecht weer. Maar dat was niet altijd het geval. Of extra voedsel verschaffen door de mens echt een goed idee is (overleving verbeteren, kennelijk bedoeld om kwetsbare populaties te steunen), zoals de auteurs voorstellen, valt te betwijfelen. (kerryeagle@gmail.com).

Menzel A.-C. & Krone O. 2021. Using regurgitated pellets from White-tailed Sea-eagles as noninvasive samples to assess lead exposure caused by hunting in Germany. J. Raptor Res. 55: 627-634.

Van Duitse Zeearenden werden 273 braakballen verzameld. Die werden doorgelicht op metaalfragmenten en prooiresanten. In 9.2% van de braakballen bevonden zich resten van metaal: 24x van lood en 1x van koper. Metaalresten waren tweemaal zo talrijk tijdens het jachtseizoen (september tot en met februari) als in maart-augustus. Aanwezigheid van metaal in braakballen was positief gecorreleerd met het aandeel zoogdier in braakballen. Jagers zijn grotendeels verantwoordelijk voor deze uitkomsten. Er werden 254 prooien uit de braakballen gepeuterd: 54% was vogel, 42% zoogdier en 4% vis. Vrijwel alle vogels waren watervogels, namelijk Aalscholvers, ganzen, eenden, futen, koeten en rallen (en 3 Kraanvogels). Bij zoogdieren ging het voornamelijk om wilde zwijnen, reeën en damherten. Het aandeel vissen wordt substantieel onderschat met braakbalanalyses, omdat vissen efficiënter worden verteerd dan vogels en zoogdieren. (andrea.carolin@web.de).

Ramello G. et al. 2021. A novel survey of raptor collections in Europe and their potential to provide samples for pan-European contaminant monitoring. Environmental Science and Pollution Research doi.org/10.1007/s11356-021-16984-8.

De vriezers van natuurhistorische musea in Europa puilen uit van de kadavers van roofvogels. Elk jaar komen daar 5000 stuks bij (naar schatting zelfs 10.000). De organen van deze ingevroren roofvogels zouden goed kunnen worden gebruikt bij de monitoring van gifstoffen in de leefomgeving (mits de instellingen organen bewaren zodra ze de vogels opnemen in hun collectie). De algemeenste soorten waren Sperwer, Torenvalk, Buizerd, Bosuil en Kerkuil. De enige beperking lijkt de beperkte opslag te zijn (van vriezers).

Réglade M.A., Bujaud M., Henry M. & Sokolov A. 2022. The Pallid Harrier in Europe: a tentative interpretation of the change in status. British Birds 115: 275-

287.

Steenkiekendieven doen hun naam eer aan; het zijn broedvogels van de steppes in Rusland en Kazachstan. Daarbuiten kwamen ze meer verspreid voor tot in Oost-Europa en NW-China. In Europa zijn ze gekelderd, maar dat ging bij elkaar om enkele duizenden paren. De omzetting van steppe in akkerland in het primaire broedgebied zorgt vermoedelijk voor – op populatieniveau – veel grotere verliezen, maar daar zijn geen cijfers van. Vanaf halverwege de jaren tachtig werd de soort steeds vaker in West-Europa waargenomen (vooral in de herfst, waar voorheen de waarnemingen zich goeddeels beperkten tot het voorjaar). Er begonnen niet-broedende overzomeraars op te duiken, meestal mannetjes in jeugdkleed of als tweedejaars. In de vroege jaren 2000 werden uit Noord- en West-Europa broedgevallen bekend, soms van gemengde paren (Grauwe x Steppe) wat later ook in Frankrijk en Spanje. Bij elkaar gaat het maar om enkele handenvol paren. De auteurs doen hun uiterste best om deze ontwikkeling een positieve draai te geven, maar in het licht van de (overigens slecht gedocumenteerde) beroerde stand van zaken in het oosten en de beroerde gebieden waar ze in Europa terecht komen (landbouw) is dat de karakteristieke reactie van beschermers ('hopen' tegen beter weten in, al geven de auteurs uiteindelijk toe dat het marginaal gepruttel is en de negatieve trend van deze soort niet zal ombuigen). Voorkomen en broeden in Europa zijn volmaakt onbeduidend. Dat geldt te meer als je bedenkt hoe massief er wordt gevogeld; niets blijft meer geheim, waar dat een halve eeuw geleden eerder regel dan uitzondering was. Leuk hoor, die steppenkiekjes, maar toch vooral voor de soortenjagers en de producenten van papieren actieplannen die de soort van de veronderstelde ondergang moeten redden. (reglade@hotmail.fr).

Sidiropoulos L.A. et al. 2022. Pronounced seasonal diet diversity expansion of Golden Eagles (*Aquila chrysaetos*) in northern Greece during the non-breeding season. Diversity 200,14,135.

Het is al heel lang bekend dat Steenarenden in de Balkan en Griekenland schildpadden eten. Kwestie van oppakken en van hoogte laten vallen op een rots, en vervolgens jammie jammie. Schildpadeterij blijkt, niet verrassend, een echt broedtijdsverschijnsel te zijn (70% van de prooien in het broedseizoen was schildpad). Schildpadden zijn koudbloedig, en Steenarenden in de Balkan standvogel, dus de vraag was: wat eten Steenarenden buiten het broedseizoen als schildpadden niet – of althans veel minder – beschikbaar zijn? Dat bleek eenvoudig: ze verbreedden hun prooikeus, al naargelang wat de omgeving te bieden had. Dat konden vogels te zijn (vooral watervogels, duiven en lijsters), maar ook aas. Schildpadden maakten overigens nog steeds 25% van het buiten-broedtijdse menu uit. (vkati@uoi.gr).

Skujina I. et al. 2021. Ecological and genetic monitoring of a recently established Osprey (*Pandion haliaetus*) population in Wales. J. Raptor Res. 55: 635-643.

Tussen 2004 en 2019 werden in Wales 40 broedpogingen van Visarenden geregistreerd (in 6 kunstnesten), samen goed voor 95 uitgevlogen jongen (gemiddeld 2.35 jong per nest). Vier als nestjong gezenderde vogels overwinterden in Senegal en Gambia. De genetische variatie van Visarenden in Wales was behoorlijk groot. Bij vijf nesten bleken de ouders sociaal monogaam te zijn. Bij een nest dat over meerdere jaren werd gevolgd waren de broedvogels trouw aan de broedplaats en aan elkaar. (njm2@abr.ac.uk).

Tal T., Jansen D. & Vansteelant W.M.G. 2021. Opportunistic in-flight foraging behaviour of Black Kites *Milvus migrans* during spring migration through the Batumi bottleneck, Georgia. *Sandgrouse* 43: 247-252.

De roofvogeltrek door de flessenhals van Batumi wordt al meer dan een decennium geteld in het najaar. De onderhavige studie beschrijft kleinschalige tellingen in het voorjaar. De Zwarte Wouw ontpopte zich als een talrijker passant in het voorjaar dan in het najaar (in voorjaar 2019-20 gemiddeld 241.000 stuks, vergeleken met gemiddeld 137.000 in najaar 2011-18). Hun vliegbaan over de Batumi-regio in het voorjaar verschilde ook van die in het najaar, met een hoger aandeel passanten dat langs de kust of over de Zwarte Zee vloog. Opmerkelijk waren de waarnemingen van Zwarte Wouwen met een prooi in de poten (mol) en de jacht op insecten tijdens de trek. De gerichte manier van vliegen werd onderbroken door een plotselinge zwieper om een insect uit de lucht te vissen (en uit de poot op te eten). Jacht op insecten was beperkt tot midden april (ofwel na de doortrekpiek, die begin april valt), en vond meestal in de namiddag plaats. Op 23 april, bijvoorbeeld, werden 32 van de 2172 Zwarte Wouwen betrappt op insectenvangst. Waarom Zwarte Wouwen dit gedrag alleen tijdens de voorjaarstrek vertonen, is onzeker. Of ze er wat aan hebben (in termen van energie-opname) is onduidelijk. (tohar.tal@batumiraptorcount.org).

Wiegmann A. et al. 2021. The prevalence of Leucocytozoon spp. in nestlings of three wild raptor species including implications on haematological and blood chemistry values. *Intern. J. for Parasitology: Parasites and Wildlife* 16: 236-243.

In oostelijk Westfalen werden in 2019 bloedmonsters getrokken van nestjongen van 464 Buizerds, 46 Rode Wouwen en 18 Haviken. Die werden bekeken op de aanwezigheid van bloedparasieten, in het bijzonder Leucocytozoon-soorten (parasitaire protozoën in de orde van Haemaphysorida). Deze parasieten worden door muggen overgebracht. Buizerds vertoonden de hoogste infectiegraad (55%), veel hoger dan Rode Wouwen (33%) en Haviken (22%). Let wel: van die laatste twee was de steekproef behoorlijk wat kleiner. De infectiegraad nam toe van nul bij geboorte naar rond de 50% halverwege de nestjongencyclus; daarna bleef de infectiegraad ongeveer op hetzelfde niveau. De infectiegraad was gelijk voor mannetjes en vrouwtjes. Of het verschil in infectiegraad tussen Buizerds en de twee andere soorten samenhang met leefgebied, waardoor Buizerds meer in contact kwamen met de overbrengers van de bloedparasieten, is onduidelijk maar kan een rol hebben gespeeld. Ondanks de hoge infectiegraad vertoonden de jongen overigens geen ziekteverschijnselen. (christina.strube@tiho-hannover.de).

Ydenberg R.C., Tavera E.A. & Lank D.B. 2022. Danger, risk and anti-predator behavior in the life history of long-distance migratory sandpipers. *J. Avian Biol.* 2022:e03002.

Het herstel van Slechtvalken, na de pesticide-gerelateerde klappen in de vorige eeuw, langs de Pacifische en Atlantische kust van Amerika heeft de strandlopertjes in een lastig parket gebracht. Kon je net lekker ongestoord van kustgebieden gebruikmaken tijdens de heen- en weervlucht tussen broed- en wintergebied, verbieden die tweebeenige apen het gebruik van gifstoffen zodat je hoofdvijand, de Slechtvalk, weer kan toenemen in aantallen. Erger nog, waar Slechtvalken volledig ontbraken werden valken uitgezet,

waardoor er opeens een predator van betekenis werd geïntroduceerd, zoals langs de Atlantische kust (in tegenstelling tot de Pacifische kust, waar de valken weliswaar talrijker zijn geworden maar altijd aanwezig waren gebleven en de steltlopers ‘gewend’ waren aan deze predator; hier pasten de steltlopers de timing van hun doortrek aan, de duur van hun tussenstops en zelfs hun trekroutes). Aan de Atlantische kust zijn geen alternatieve trekstrategieën mogelijk. Steltlopers zouden predatie door Slechtvalken kunnen ontlopen door een broedseizoen te laten schieten en in de wintergebieden te overzomereren, maar dat gaat uiteraard ten koste van het produceren van nageslacht. Of de sterke afnames van steltloperpopulaties met de terugkeer van Slechtvalken te maken heeft, is volmaakt onduidelijk, maar dat geldt evenzeer voor allerlei andere verklaringen (habitat- en klimaatverandering, jacht). Gefundenes Fressen voor onderzoekers. (ydenberg@fsu.ca).

Young W. 2022. Osprey preys on crow. J. Raptor Res. 56: 154-155.

Visarenden eten vis. Maar een Visarend in Virginia greep een kraai, dumpte die in de rivier en nam hem daarna mee naar het nest. Het bleef onduidelijk of er van werd gegeten. De kraai maakte deel uit van een stelletje kraaien die de Visarend hadden lastiggevalen. (wcyoung4242@gmail.com).

Zaremba U., Golawski A. & Kasprzykowski Z. 2022. Variation in growth patterns of Marsh Harriers *Circus aeruginosus* nestlings: effects of hatching order, nestling subperiod, brood size and weather conditions. J. Ornithol. 163: 457-467.

Op basis van metingen aan 173 nestjongen op 66 nesten (in 6 jaar tijd, visvijvers in Oost-Polen) wordt gekeken naar variaties in groei, en waardoor die worden veroorzaakt. Een wat merkwaardige studie, want de relatieve groeisnelheid wordt alleen afgemeten aan vleugellengte en tarsus, en dan ook nog met behulp van slechts drie (!) metingen gedurende de nestjongenfase (in eerste week nadat laatste ei is uitgekomen, rond dag 10-14 en rond dag 16-21). Voor verschillen in relatieve groei keken de onderzoekers uitsluitend naar de uitkomstvolgorde van de jongen, de nestjongenperiode (de facto de drie voornoemde metingen), broedselgrootte en weersomstandigheden. Er wordt met geen woord gerept over sekse, terwijl toch de seksuele dimorfie bij Bruine Kiekendieven aanzienlijk is. Volgens de analyse zou de broedselgrootte geen effect hebben gehad op de relatieve groei, maar de achterblijvertjes in nesten met 5 jongen gingen toch te gronde. Ook zou de relatieve groei van de later geboren jongen in de tweede periode van de nestjongenfase beter zijn dan bij de eerder geboren jongen! Neerslag, niet temperatuur, had een negatief effect op groei in de tweede periode. Of deze studie echt ons begrip van broedreductie verbetert, zoals de auteurs beweren, valt te betwijfelen. Daarvoor zijn betere en veelvuldiger metingen nodig, onderscheid naar sekse, gewichtsbepaling en daadwerkelijke observatie van jongengedrag op het nest. (ula.zaremba@gmail.com).